

ยักษ์จีนเดินหน้าสร้างเขื่อน นักวิชาการไทยกังขา หวั่นปลาบึกสูญพันธุ์

เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2561

ที่คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีการประชุม “Technical Consultation Meeting” ระหว่างเครือข่ายประชาชนไทย 8 จังหวัดลุ่มน้ำโขง และผู้แทนบริษัทต้าถัง เพื่อรับฟังและชี้แจงข้อมูลในโครงการสร้างเขื่อนปากแบงซึ่งกั้นลำน้ำโขงในประเทศลาว และอาจส่งผลกระทบต่อไทยเนื่องจากอยู่ห่างจากชายแดนไทยด้านจังหวัดเชียงรายเพียง 90 กิโลเมตร

ในส่วนฝ่ายของบริษัทต้าถังได้ส่งคณะผู้แทนเข้าร่วม 11 คน นำโดย นายวุฒา ผู้บริหารบริษัทต้าถังในลาว นอกจากนี้ยังมีผู้ประสานงานฝ่ายไทยมา

โดย พล.ต.ต.ณัฐกมล การปลูก ที่ปรึกษาบริษัทต้าถังและคณะอีก 6 คน และบริษัทต้าถังยังเชิญ นายจันแสวง บุญนอง อธิบดีกรมการนโยบายแผนพลังงาน กระทรวงพลังงานและบ่อแร่ สปป.ลาว เข้าร่วมด้วย

ฝ่ายไทยประกอบด้วย ดร.ชยันต์ วรรณะภูติ ผอ.ศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศ.สุริชัย หวันแก้ว ผอ.ศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นายนิวัฒน์ ร้อยแก้ว ประธานกลุ่มรักษ์เชียงใหม่ของ ดร.ชวลิต วิทยานนท์ นักวิชาการอิสระด้านประมง นายหาญณรงค์ เยาวเลิศ ประธานมูลนิธิบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ นอกจากนี้ยังมีผู้แทนกรมทรัพยากรน้ำ ผู้แทนกรมประมง และประชาชนที่สนใจ

ดร.ชยันต์ วรรณะภูติ กล่าวว่า เราได้รับทราบเงื่อนไขเขื่อน-เขื่อนน้ำน้อยในลาว ซึ่งเป็นโศกนาฏกรรมครั้งใหญ่ในทศวรรษนี้ โดยนักวิชาการและประชาชนที่เกี่ยวข้องต่างรู้สึกกังวลว่าจะเกิดเหตุเช่นนี้อีกหรือไม่ และไม่ทราบว่าจะโครงสร้างการสร้างเขื่อนในแต่ละแห่งเป็นอย่างไร เราจึงอยากเห็นโครงสร้างที่บริษัทต้าถังซึ่งทำงานร่วมกับรัฐบาลลาวได้เตรียมไว้ ซึ่งเราเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนกัน

ศ.สุริชัย หวันแก้ว กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นความจำเป็นทาง

เศรษฐกิจ แต่ต้องร่วมรับผิดชอบกับคนรุ่นหลังอย่างไร แม้แต่ในจีนก็ใช้คำว่านิเวศวัฒนธรรม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่ต้องรับผิดชอบต่ออนาคตเพื่อให้รอบคอบ ไม่ใช่แค่เอาการมองเฉพาะส่วนเป็นที่ตั้ง

น.ส.เพียรพร ดีเทศ ฝ่ายวิชาการของคณะทำงานฝ่ายไทย กล่าวว่า จากการศึกษาข้อมูลเท่าที่มีของโครงการเขื่อนปากแบงซึ่งเป็นของบริษัทต้าถ้ง พบว่ายังมีข้อมูลไม่ชัดเจนหลายประเด็น เช่น เรื่องผลกระทบเรื่องปลาที่น้อยมากทั้งเรื่องกลุ่มตัวอย่างและพันธุ์ปลา ที่น่าสนใจคือมาตรการบรรเทาผลกระทบจากการอพยพของปลา แม้จะมีออกมา เช่น ทางปลาผ่านแต่ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้จริง โดยเฉพาะพันธุ์ปลานานาชนิดจะใช้ทางปลาผ่านได้อย่างไร ทั้งตอนอพยพขึ้น-ลง ส่วนผลกระทบด้านสังคมนั้น งบประมาณที่วางไว้ไม่ถึงร้อยละ 10 ของงบประมาณโครงการทำให้ลงไปสู่ผู้ได้รับผลกระทบน้อยมาก

ดร.ชวลิต วิทยานนท์ กล่าวว่า เราพบพันธุ์ปลาในแม่น้ำโขงกว่า 900 ชนิด ทั้งเป็นปลาที่อพยพเดินทางไกล เช่น ปลาบึก และปลาอพยพในระยะสั้นๆ เป็นช่วงๆ อย่างเขื่อนที่สร้างแล้วเสร็จในจีน ซึ่งเป็นเขื่อนเก็บน้ำถาวร ได้ทำให้เกิดการแบ่งแยกการไหลเวียนของระบบนิเวศ แม่น้ำถูกตัดแบ่งและปิดกั้น เราพบว่าระดับน้ำสูงสุดในช่วงฤดูฝนและต่ำสุดในหน้าแล้งนั้นไม่มีแล้วหลังจากสร้างเขื่อนโดยมีข้อสังเกตคือมันจะท่วมมืดแก่กลางน้ำโขงอยู่ตลอดเวลา

“แม่น้ำโขงเป็นแหล่งของปลาที่เป็นความมั่นคงทางอาหารของคนลุ่มน้ำโขงกว่า 60 ล้านคน โดยที่เขียงรายจับปลาได้น้อยลงมาก แต่ไม่อาจโทษเขื่อนได้อย่างเดียว อาจมีปัจจัยอื่นด้วย โดยมีปลาที่จับขายในตลาดอยู่ราว 150 ชนิดและมีอย่างน้อย 5 ชนิดกำลังสูญพันธุ์ เช่น ปลาบึก ซึ่งมีแหล่งวางไข่ในแม่น้ำโขงและเขียงราย ดังนั้นหากมีการสร้างเขื่อนได้เขียงรายก็ทำให้ปลาบึกเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์เพราะเราไม่แน่ใจว่าปลาบึกจะใช้ช่องทางปลาผ่านได้หรือไม่”

ดร.อภิสม อินทรลาวัณย์

นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง กล่าวว่า ความสูญเสียจากปลาน้ำจืดสูงกว่าพลังงานไฟฟ้าที่ได้รับและได้ประโยชน์แค่ไทยและลาว ขณะที่กัมพูชาและเวียดนามไม่ได้ประโยชน์ที่สำคัญคือเขื่อนเป็นเทคโนโลยีที่ล้าสมัยในการได้พลังงานไฟฟ้าและได้ผลตอบแทนต่ำ เราอาจจะชะลอโครงการสร้างเขื่อนออกไปก่อนเพื่อดูว่าช่องทางปลาผ่านนั้นได้ผลหรือไม่

ไปก่อนเพื่อดูว่าช่องทางปลาผ่านนั้นได้ผลหรือไม่

นายหาญณรงค์ กล่าวว่า ในช่วงที่รับฟังความคิดเห็นกรณีเขื่อนปากแบงเมื่อปี 2560 ชาวบ้านมีข้อกังวลอยู่หลายประการ เพราะเขื่อนปากแบงอยู่ใกล้ไทยมากที่สุด ซึ่งยังไม่ชัดเจนชัดเจนว่าท้ายอ่างเก็บน้ำของเขื่อนอยู่แค่นั้น และสันเขื่อนมีขนาดไหนก็ต้องชัดเจนก่อนที่จะมีการเดินหน้าโครงการ ควรต้องประสานความร่วมมือให้ชัดเจน อย่างกรณีเขื่อนฝางในลาว ประชาชนที่เกี่ยวข้องก็มีข้อกังวลเช่นนี้ในทุกเขื่อนทั้งสิ้น แต่ยังไม่ได้คำชี้แจงที่ชัดเจน ดังนั้นผู้พัฒนาโครงการควรกลับมามหาวิทยาลัยหรือกับท้องถิ่นและผู้ที่ได้รับผลกระทบให้ชัดเจน

ดร.พิศุทธิ์ ภูมิคง ผู้แทนกรมประมงกล่าวว่า สิ่งทีกังวลคือเรื่องของข้อมูลเกี่ยวกับปลา เพราะข้อมูลที่บริษัทนำเสนอมายังไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่นกรณีปลาบึกก็ต้องบอกว่าใช้ทางปลาผ่านได้ให้ชัดเจน และหากเกิดผลกระทบจริงๆ แล้วจะมีการบรรเทาอย่างไร

ดร.สาธิต ภิรมย์ไชย ผู้แทนกรมทรัพยากรน้ำ กล่าวว่า เราไปรับฟังความคิดเห็นกรณีเขื่อนปากแบงมาแล้ว 4 ครั้ง และนำเสนอความเห็นอย่างเป็นทางการไปยังรัฐบาลลาว โดยเฉพาะเรื่องน้ำท่วมจากเขื่อนนั้น เรายังไม่แน่ใจว่าท่วมถึงแค่นั้นและคนในพื้นที่มีความเสี่ยงอย่างไร โดยได้สอบถามรัฐบาลลาวไปแล้ว นอกจากนี้เราต้องการให้ลาวเข้าไปบริหารจัดการน้ำให้เป็นระบบเพราะจะช่วยให้เรื่องเดือนกัญได้ นอกจากนี้เรายังเป็นห่วงในเรื่องของ

ตะกอนสะสมซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในท้ายน้ำ เรายังมีข้อเสนอแนะไปว่าควรศึกษาอย่างละเอียดเกี่ยวกับน้ำเสียที่จะเข้าไทยและควรมีการสำรวจทางกายภาพและควรศึกษาให้เป็นระบบมากขึ้น ที่สำคัญควรเป็นการทำงานร่วมกันหลายฝ่าย

ที่สุด **นายวุฒา** ผู้แทนบริษัทต้าถ้งกล่าวว่า การประชุมในครั้งก่อนได้เข้าถึงข้อตกลงหลักในเรื่องของเขื่อนปากแบงทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม ในฐานะผู้พัฒนาโครงการมีหลายปัจจัยที่เรา

คำนึงถึง โดยเฉพาะการปฏิบัติตามข้อกำหนดของคณะกรรมการแม่น้ำโขงหรือเอ็มอาร์ซี เราเชื่อว่ารัฐบาลลาวและผู้พัฒนาโครงการทำให้โครงการนี้มีประโยชน์ชัดเจน เราเริ่มจากการศึกษาข้อมูลต่างๆ ก่อนและจัดตั้งที่ปรึกษาสาขาต่างๆ ทำงานตามที่กำหนดไว้ในแผนงานตามมาตรฐานของหลักการสากล เรายังได้ปรึกษาหารือกันในระดับภูมิภาคด้วยโดยเรามีจุดยืนในเวทีต่างๆ สื่อสารเข้าใจโครงการมากขึ้น โดยมีผู้เชี่ยวชาญจากออสเตรเลียศึกษาเรื่องเส้นทางปลาผ่าน

นายจันแสวง อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำลาว กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรแหล่งน้ำเป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลลาว ด้วยความยากจนของประเทศจึงต้องมีการลงทุนและทุกฝ่ายต้องได้ประโยชน์ถึงจะอยู่ร่วมกันได้ในประชาคมอาเซียน โดยบริษัทต้าถ้งเป็นแขกของรัฐบาลลาวที่ชวนมาลงทุน โครงการสร้างเขื่อนปากแบงเริ่มจากการศึกษาโดยองค์กรแม่น้ำโขง จมปี 1994 มีการปฏิรูปครั้งใหญ่ในการศึกษาเรื่องเขื่อน และเราได้ลงนามกับบริษัทต้าถ้งในการสร้างเขื่อนปากแบงโดยใช้เวลา 13 ปี

นายจันแสวง กล่าวว่า เขื่อนน้ำจี้ม 1 ทางตอนใต้ของลาว เป็นตัวอย่างของการพัฒนาโดยก่อนสร้างเขื่อนได้ยืมไฟฟ้าจากไทยเพื่อนำมาสร้าง โดยหลังสร้างเสร็จในปี 1970 ไฟฟ้าทั้งหมดถูกส่งข้ามมาฝั่งไทย ทำให้ลาวเกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ดังนั้นตนจึงเข้ามาร่วมโครงการ

นี้ โดยรัฐบาลลาวสั่งให้ฟังทุกความเห็นมาพิจารณาในทุกประเด็น โดยเราพยายามจำกัดผลกระทบให้เกิดขึ้นในแผ่นดินลาว

“หากไปดูเขื่อนน้ำจึม 1 เขาก็ยังขายปลากันทุกวันเพราะมีการขายปลาเลี้ยง ในเมืองไทยก็มีการพัฒนาเขื่อนไปมากมาย จนถึงขั้นอิมพอร์ต ดังนั้นบทเรียนต่างๆ ในไทยควรถ่ายทอดให้ลาว โครงการเขื่อน

ปากแบงเราได้หารือในกรอบแม่น้ำโขงและรับฟังความคิดเห็นซึ่งได้แถลงข่าวร่วมกัน และที่ผ่านมามีกระทรวงพลังงานไทยและลาวก็มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดโดยได้ส่งข้อมูลให้กันตลอด เราไม่เคยปิดบังข้อมูลเลย”

“เรื่องปลาที่อาจมีผลกระทบต่อไทยนั้น ก่อนหน้านั้นเราได้รวบรวมข้อมูลโดยให้ประชาชนแต่ละครอบครัวที่จับปลาได้ช่วยกันแจ้งผู้ใหญ่บ้านว่าได้ปลาอะไรและเท่าไร เมื่อสร้างเขื่อนเสร็จแล้ว ปลาได้รับผลกระทบหรือไม่ โดยทางปลาผ่านนั้นได้ผ่านการออกแบบมาหลายครั้ง แต่เพราะไม่เคยมีมาก่อนจึงต้องใช้เวลาในการพิสูจน์ เพราะการออกแบบให้ปลาหลายชนิดขึ้นได้นั้นยากมาก เราได้จ้างนักวิชาการหลากหลายมาออกแบบ”

“เรากำลังออกแบบว่ามีประตูปะทะให้ปลาผ่าน เราศึกษา 13 ปีแล้ว เราจึงอยากให้มีการต่อยอด ควรมีการสำรวจปลาในไทย ให้ประชาชนแต่ละบ้านเก็บข้อมูลและส่งให้กรมประมงนำไปแลกเปลี่ยนกับลาว เพื่อได้รู้ว่าผลกระทบจริงหรือไม่ เก็บข้อมูลก่อนและหลังสร้างเขื่อนสำเร็จ”

นายนิวัฒน์ ร้อยแก้ว กล่าวว่า

ประเด็นสำคัญที่ประชาชนใน 8 จังหวัดลุ่มน้ำโขงกำลังขับเคลื่อน คือเรื่องธรรมาภิบาล เพราะเราเห็นว่าที่ผ่านมากระบวนการขาดการมีส่วนร่วมจริงจัง เราอยากเห็นงานวิชาการจากทุกภาคส่วน เพราะเห็นแล้วว่างานที่ศึกษามายังไม่ชัดเจน อยากฝากบริษัทต่างๆ ด้วยว่างานวิชาการต้องมาก่อน และการปฏิบัติถึงตามมา แต่ที่ผ่านมากลับสร้างกันไปก่อนแล้วงานวิชาการค่อยตามมา ถ้าต่างคนต่างคิดก็กลายเป็นความขัดแย้ง อันไหนที่ยังไม่ชัดก็ต้องหาคำตอบให้ได้ เพราะนั่นคือข้อผิดพลาดในอนาคต หากปล่อยไปก็จะเกิดความเสียหายใหญ่หลวงได้

ทั้งนี้ในช่วงท้ายการประชุม ฝ่ายไทยพยายามเสนอให้บริษัทต่างๆ และลาวร่วมกันศึกษาในหลายประเด็นที่ยังไม่มีคำตอบให้เกิดความชัดเจนก่อนที่จะเดินหน้าโครงการ แต่ได้รับการบ่ายเบี่ยง โดยนายจันแสวงบอกว่าอยากเห็นการศึกษาในประเด็นที่ต่อยอดจากการศึกษาเดิมมากกว่า เพราะโครงการนี้ได้ผ่านการศึกษามานานถึง 13 ปีแล้ว ขณะที่ตัวแทนบริษัทต่างๆ ยืนยันว่าตัวเองได้ดำเนินการตามกรอบที่รัฐบาลกำหนดไว้แล้ว